

C. 151.

11

PROLVSI O
DE
TEMPLO HERODIS M
AD AGGAEI II. IO. ET IOSEPH. A. I. XV. EXTR.
Q V A
AD
DECLAMATIVNCVLAS V
IN
SCHOLA THOMANA
A. D. XXI. APRILIS H. IX.
AVDIENDAS
PATRONOS ET FAVTORES
INVITAT
RECTOR
I O. A V G. E R N E S T I

1791

TEMPLE HERODIS M

DE REBUS AETIOLOGIA ET HISTORIA

DE

DECEMANNALIS

SCHEMATA THOMAS

DE REBUS AETIOLOGIA

DE

PATRONUS ET PATRONI

DE

DE

IOHANNES C. BRUNNEN

C. D.

Vere profecto et eleganter Siculus ille Diodorus (Lib. I. init.) in ceteris historiae laudibus etiam hoc ponit, ut eam quandam quasi *metropolin vniuersae Philosophiae* appellet, non modo huius, quae hodie vulgo dicitur, sed eius, quae omni rerum diuinarum humanarumque, omnium magnarum disciplinarum scientia continetur. Nam profecto nulla propemodum est doctrina, quae, si se fatis norit, aut grata esse velit, non cogatur fateri, se historiae non modo commoda et ornamenta plurima, sed vitam adeo ipsam debere, eique quasi colonico quodam iure obstrictam teneri. Scilicet, ut hoc se debere quondam coloniae existimabant metropoli quaeque suae, ut eam parentis in modum reuerentur, et colerent, cui omnia se debere scirent, legatos quotannis in eam mitterent, sacra ibi facturos, Pontifices ab ea acciperent, eius Legatis

IV

tis primum in conuentibus publicis locum tribuerent, et, si quando aliam coloniam vellent deducere, eius ducem ab illa peterent^{a)}: sic disciplinae eae, quae maxime ab historia deriuatae sunt, debent primum agnoscere origines suas; non se ἀυτόχθονας, vt quondam Athenienses, h. e. a nulla alia ortas, ex se natas, iactare; non arrogantes et improbos homines imitari, quos cum fortuna diuitiis, honoribus, longe supra parentes extulit, pudere parentum incipit, vt eos agnoscere nolint; eius porro veluti sacra, leges, conseruare, ea duce in rebus magnis vti. Atque id adeo debent facere studiosius, cum experientia satis docuerit, omnes illas disciplinas ad interitum ruere, cum primum ea vincula, quibus historiae, matri, adstrictae sint, rumpere, et se ἀμήτορας facere coeperint. Nam profecto omnis illa barbaries, qua disciplinae omnes per tot secula obscuratae atque deletae iacuerunt, nulla alia ex re nata est, quam e contemptu historiae, earumque linguarum, quarum scientia continetur. Quid? cum tandem pertaesum esset tenebrarum illarum, et orto lucis desiderio, barbariei depellendae cupido iniecta esset hominibus, nonne ab historia petenda auxilia fuerunt, faciendumque id, quod coloniae quondam fecissent, vt, cum ignis sacer, qui e metropoli adlatus in Prytaneo arderet, casu quodam esset extinctus, non aliunde, quam e Prytaneo metropoleos suae repeteretur. Quo magis arbitror esse eorum, qui bonis literis docendis tuendisque praesint, in tempore imbuere animos iuuenum iis opinibus, vt de natura disciplinarum omnium recte sentiant, existimentque, in iis sine historia, multisque literis, effici praeclari nihil posse. Atque his talibus opinionibus imbutos se ostendent iuuenes quinque, qui, cum ad disciplinarum maiorum studium accedere in animo habeant, ante, quam ex hac Thomana disciplina discedant, de scientia

a) Vid. collecta Vales. ad Excerpt. Peiresc. p. 8. vnde repetiere Hudf. ad Thucyd. I, 25. Spanh. de V. et P. N. Diff. IX. 3.

V
ria disciplinarum historica dicent. Eorum nomina, eo, quo dicturi sunt, ordine subiecimus.

CHRISTIANVS FRIDERICVS HOFMANNVS

D V B E N E N S I S

IOHANNES GOTHOFREDVS REVSMANNVS

S C H L E I Z E N S

HENRICVS FRIDERICVS INNOCENTIVS APELIVS

L I P S I E N S

IOHANNES GOTHOFREDVS BAYMANNVS

W O L K E N S T E I N

CHRISTIANVS FRIDERICVS MITTENZWEY

C O L D I C I E N S

Ad quos benigne audiendos vt tempore dicto conuenire velint, qui bonas literas et bona ingenia amant, quod commodo ipsorum fiat, etiam atque etiam rogamus.

Sed historia, quam maiorum disciplinarum studiosis atque magistris commendatum esse volumus, plurimum refert, quomodo vel discatur, vel tradatur. Neque enim nos commendamus iuuentuti, aut tradimus eam, quae insit in commemoratione rerum, in vulgaribus libellis obuiarum, quae mulierculis aptior est, quam eruditis hominibus, neque opus magistro erudito habet; sed quae per linguarum scientiam e fontibus ipsis ducta sit, et rursus ad ipsos fontes adducat, amore ipsorum iniecto, et facultate ex iis hauriendi adiuta. Quod fit, cum aliis rebus, cum diligentia explanandae consuetudinis loquendi, qua historici in rebus tradendis vtuntur. Id nisi fit, aut coeca fide arripient a quolibet narrata, aut difficultatibus quibusdam irretiti, se expedire nullo modo

VI

do poterunt. Eius rei cum permulta exempla sunt, tum etiam illud, cuius memoria mihi renouata est nuper, cum in Tacito recensendo ad illustrem illum locum de rebus Iudaicis, temploque Hierosolymitano venissem, in eoque subinde Iosephus comparandus esset, itemque ante paucos dies, cum in Schola Thomana catholicae historiae elementa enarrans, ad locum de instaurato per Zorobabelem templo delatus, ostenderem, quanta vis aduersus Iudaeos esset in noto Aggaei vaticinio. Scilicet, magna difficultas oblata est permultis in loco Iosephi, de Herodis M. munificentia aduersus templum Hierosolymitanum; quem, admirandum est, quam interdum vexent; qui eum aut consentaneum vaticinio Aggaei, de templo secundo, efficere velint, aut ab eo discrepare sibi persuaserint. Nam alii aut partem tantum aedificatam statuunt, aut instauracionem et exornationem tantum maiorem factam esse; praesertim in interiori parte, quae **היכל** Hebraeis dicitur, veriti, ne non alterum templum relinquatur, si omnia, inprimisque **היכל**, destructa dicantur, alii, Graece doctiores, cum videant, non satis commode ita intelligi Iosephum posse, aut fidem eius in hac quoque parte dubiam faciunt, aut, si eo non descendunt, tamen, dum conciliare eum cum Aggaeo conantur, se laborare indicant. Omnino supra ceteros infelix scriptor est Iosephus, praeter meritum suum, cum ob elegantiam sit optima fortuna dignissimus. Perpauci sunt, qui eum vno tenore iusta cum diligentia legant; pauciores, qui tantum hebraice, graece, latineque (nam has tres linguas teneri, recte volebat Casaubonus) sciant, ut eum satis intelligere possint, ne ex eorum quidem numero, qui vel maxime, propter disciplinae suae professionem, debebant. Ceterum, ut de quoque eius loco quaestio aut controuersia incidit, ita quisque, inspecto illo loco, vel e versione, vel, si plus sapiat, e Graecis, ope Lexici triobolaris adiutus, fortiter de eo in vtramvis partem iudicat. Quamquam in hoc se consolari possit Iosephus, ipso-

ipforum sacrorum librorum fortuna, qui non aliter vulgo ab iis tractantur, qui eorum se interpretes ferunt. Ego quidem spero, me hac scriptiuncula effecturum, primo, vt nemo dubitare possit, Herodem templum totum a fundamentis aedificasse, destructo per partes vetere: deinde, vt appareat, ex consuetudine loquendi historica, omninoque populari, templum illud nihilominus secundum et fuisse, et recte appellatum esse.

Ac primum studiosos velim animaduertere, Iosephum distinguere perpetuo νεῶν τῶ Θεῶ, seu ναὸν, et περιβολον: Ναὸς est aedes, היכל, τὸ τέμενος vel τεμένισμα alias vocatur, eoque sensu id verbum plerumque et in libris sacris dicitur. Περιβολος, quem male latinus interpretes *ambitum* interpretatur, paullo melius interdum *septum*, cuius quippe usum praestabant οἱ περιβολοι, fuit *porticus, basilica*, מִלְחָה, πρόναον Iosephus aliquo loco vocat interiorem: eratque triplex, vt. docet Iosephus: vnus extremo ἱερῶ fine: alter, qui peregrinos arceret, tertius intra quem ara et ναὸς, qui et πρόναος dicitur, prohiberetque aditu omnes, qui sacerdotes non essent. Horum περιβόλων ratio et vsus debet cognitus esse, si nolis falsa imaginari in multis N. T. locis, vbi et ipsi ἱερῶ nomine veniunt, sicut apud Iosephum quoque interiores ita appellantur XV. II. 5. Nempe in his περιβόλοις non modo erant σοδοί, in quibus stare homines, precandi causa, disserere inter se de rebus diuinis, etiam docere periti solerent; sed etiam oeci multi et magni, in quibus Doctores legis erudirent discipulos, scholasque haberent: idque in primis intelligendum de medio. In tali oeco Christum inter Doctores reperere parentes, Christus ipse, quamquam et in porticibus (sicut Graeci philosophi in porticibus Gymnasiorum) docuit, Apostoli, Christo in coelum sublato, precandi causa conuentus egere, Spiritum Sanctum, die Pentecostes coelo missum accepere, etc. ^{b)} Tales

oeci
b) videant tirones, et quibus opus est, Lud. de Dieu Critic. Sacr. ad Actor. I, 13.

VIII

oeci etiam apud Graecos *ναοῖς* adiuncti: qualis fuit ille Iouis Olympii ὀπισθοδόμος, in quo Herodotus historiam suam primum publicavit, auctore Luciano, ^c) in quo rhetores ostentaturi eloquentiam declamabant, tradente eodem. ^d) Sed hoc obiter dictum sit.

Iam clare tradit Iosephus, aedificationem ad *ναὸν* et ad *περιβόλας* pertinuisse: et hos quidem absolutus annis octo, illum anno vno et dimidio: sanctitatis autem, quae esset τῶ *ναῷ*, eam rationem habitam ab Herode, ut ipse, quamvis aedificator, non ingrederetur locum, dum fieret opus, operis autem vteretur in eo extruendo solis sacerdotibus, *διδάξας τὰς μὲν ὀμοδόμους, τὰς ἑτέρας δὲ τέκτονας*, iubens discere artes, quibus aedificatio constat. At quomodo *ναὸν* aedificauit? (nam hunc omnium minime volunt totum dirutum, vano quodam, ut videbimus, timore) Id haud ambigue docet Iosephus: *καταλύσας τὸ πᾶν ἔργον: destructive toto aedificio; ne fundamentis quidem relictis: ἀνελὼν τὰς ἀρχαίας θεμελίους, καὶ καταβαλόμενος τὰς ἑτέρας: reuulsis antiquis fundamentis, et aliis positis.* An haec vlllo modo per consuetudinem perpetuam loquendi Graecorum aliter intelligi possunt, quam volumus? Nam fundamentis reuulsis et sublatis, pristinum aedificium stare per rerum naturam non potest, ad quae eruenda ne peruenire quidem, nisi destructo ante aedificio, licet. *Κατάβολη* autem *θεμελίων* nunquam aliter, nisi de aedificii plane noui initus dicitur, vnde et in sacris libris de *κτίσει νόσμος* ea solemnis formula est. Atque etiam de ipsa aedificatione vitur verbo *ἐγείρειν*: quod ex vsu Graecorum constante, et analogia omnium linguarum, de nouo aedificio dicitur. Nam et Hebraeis *בָּנָה* eo sensu in Piel vsurpatur, Esai. 61, 4. et in Hiphil. Es. 23, 13. et

c) in Aetione c. 1.

d) in Peregrin. c. 32. vbi vid. notam Mosis Solani.

IB, et latinis *surgere* non nisi noua aedificia dicuntur, vt in illo de Carthagine Virgiliano, *O! fortunatos, quorum iam moenia surgunt*, sexcentisque locis aliis. Nec verbum *κατασκευάσασθαι*, in eadem re vsurpatum, aliam vim potest habere; quod de plane nouo opere dici, tum aliis innumeris locis debet constare, tum notissimo illo de arcae Noachicae aedificatione, Ebr. 9, 7. *κατεσκευάσασε κιβωτόν*. Denique, si Herodes tantum auctis fundamentis aliquid aedi addere voluisset, ad priorem altitudinem: nam ita capiunt quidam verba Herodis de sexaginta cubitis, templo ad Salomoneam altitudinis mensuram deficientibus, quos se additurum dicit: quale illud aedificium futurum fuisset. Non hoc fuisse *ἐπιβλημα πόλεως ἀγνώστου ἐπὶ ἡμετέρῳ παλαίῳ*?

Ad quid fiet vaticinio Aggaei, in quo Christus inducitur praesentia sua illustraturus templum alterum, quod ab reditu Iudaeorum e Chaldaea institutum est? Non ita efficietur templum tertium, vt non nulli, non modo e Iudaeis, sed etiam Christianis voluere, ad nihilumque redigeretur argumentum, quod ex eo loco aduersus Iudaeorum pertinaciam depromitur? Hoc videntur existimasse, qui fidem Flauianae traditionis in dubium vocarunt: quo maxime solemne est multis descendere in Iosepho, cum se expedire nesciunt: quos recte repudiauerunt Cellarius, Crozius, Basnagius. Sed ille timor, ne ita pugnet cum Aggaeo Iosephus, idoneis remediis depelletur. Primum igitur animaduertendum est, id quod iam Grotius monuit, ad Matth. 24. in. non ex ruinis, hostiliter vastato superiori templo, nec totum eodem tempore, sed per partes, dirutum, et restitutum esse; deinde habitam rationem, vt is, qui *ἐνδελεχισμός* a Graeco interprete Danielis dicitur, quasi tu perennitatem sacrificiorum dicas, non interrumpetur, vt magnus Scaliger animaduertit, in immortalis de Emend. Tempp. operis Lib. VI. (cuius libri sexti lectionem soleo commendare studiosis, vt remedium multorum errorum, qui-

bus vulgus tenetur) idque commode poterat fieri, cum ara, in qua victimae adolerentur, esset sub dio, media inter *ναόν* et intimum *περιβολον*, nec ad ipsam destructio ceterorum quicquam pertineret. Sed illud relinquebatur, vt ostenderent viri magni, haec sufficere, vt, in consuetudine loquendi populari, templum ita destructum restitutumque a priori non distingueretur, sed nomine atque appellatione cum eo confunderetur: id quod nobis efficiendum fuisimus. Ei rei autem non modo hoc prodest, animaduersum illud iam aliis, quod Iudaei ipsi, inque his Iosephus, alterum templum, non tertium a Tito vastatum dicunt, sed etiam, quod exempla similia e scriptoribus antiquis proferri possunt. Huius generis illud est, quod apud Tacitum H. III. 24. Antonius, dux Flavianarum partium, tertiae legionis milites admonet, vt *sub M. Antonio Parthos, sub Corbulone Armenios, nuper Sarmatas pepulissent*: Si haec ad viuum refecare quis velit, non ita fuere. Etenim ex iis, qui sub Antonio aduersus Parthos bellauerant, nemo dudum superferat. Sed quia legio tertia nunquam neque rota caesa, neque ignominiae causa dissoluta, et dein tota simul noua facta fuerat, sine vllius offensione aut reprehensione, ne admirante quidem quoquam aut haerente, tunc quoque tertianis tribuebantur, quae olim sub Antonio duce facta fuerant. Hierosolyma bina tantum fuisse satis conuenit, et altera esse a Tito euersa. Atqui eo tempore, quo est deleta vrbs, non credibile est, vllam reliquam domum fuisse ex iis, quae statim ab reditu Iudaeorum aedificatae fuerant? Altera Roma semper dicta est, quae post Gallicum incendium fuit, etsi nulla e priscis aedibus residua. Fert enim hoc perpetua perpetua omnium linguarum ratio, vt, quae paullatim, et per partes, cum nulla ante hostili aut incendii vi delata sint, instaurentur, non distinguantur ab iis, quae ante fuerint, sed pro iisdem habeantur. Nauis ea, qua Theseus Cretam vectus erat, ad Minotaurum tollendum, saluusque redierat cum suis, conseruata erat ab Atheniensibus, vsque ad Deme-

trii

trii Phalerei tempora, dicebaturque esse eadem, qua Theseus vsus fuisset. At qualis illa erat, quomodo seruata? Nempe, veterē vsque materia exēmta, et noua immīssa; vt Demetrii quidem aetate ne festuca quidem ex illa veterē restaret. Et tamen vulgo omnes Thesei nauem dicebant. Soli Philosophi, argutias captantes, vt solent, dubitationem mouere, et ne hi quidem serio, aut consensu; vulgari consuetudine loquendi plus valente dialecticorum vanitate, popularem loquendi rationem ad scholae subtilitates reuocantium. *ὥςτε τοῖς φιλοσόφοις*, inquit Plutarchus °) *εἰς τὸν ἀνυπόμεινον λόγον ἀμφιδοξούμενον παράδειγμα τὸ πλοῖον εἶναι, τῶν μὲν, ὅς τὸ αὐτὸ, τῶν δὲ ὡς ἔ τὸ αὐτὸ διαμείνει, λεγόντων.*

Sed erunt, qui haec sibi non satisfacere dicant, in hac certe caussa, propter verba hebraica *הבית הזה הוא* in quibus triplex *ה* efficiat demonstrationem *ἀκριβή*, quae quasi digito facta, non sinat aliud, quam illud ipsum, quod Aggaeus ob oculos habuerit, aedificium intelligere. Verum huic difficultati admodum facile est occurrere. Primum, vulgare illud de vi *τῆς ה* praeceptum non agnosco: nec poterunt agnoscere, qui vel leuiter attendent. Hoc ipso Aggaei loco totum dissoluitur. Etenim, si ista vis est eius literae, dicant mihi magni Grammatici, quomodo Aggaeus templum Salomoneum, quod ante tot annos incendio absumtum fuerat, vocare potuerit et ipsum *הבית הזה* *Quis est vestrum*, inquit, *qui viderit* *הבית הזה בכבודו הראשון* Deinde audire velim, quidnam per domum hancce intellexerit Vates, quid istis verbis demonstrauerit? Aedem haud dubie, *היכל* Ita enim dicunt. At istam aedem Christus non potuit sua praesentia illustrare. Etenim, cum sacerdos non esset, per legem Mosaicam, quam ille non neglexit, (etenim non impune tulisset) ingredi in aedem ipsam non potuit, neque vnquam in ea fuit:

e) in Theseo p. 10.

XII

sed tantum in exterioribus περιβόλοις. Hoc est templum, haec est domus, quam docendo illustriorem vetere reddidit: ut saepe miratus sim, quare difficiles sint non nulli in concedendo, ναὸν a fundamentis aedificatum esse, ubi Christus nunquam fuit, faciles in externis partibus templi, quae sedes propria gloriae eius fuit, quam Christi praesentia et sapientia templo secundo attulit. Cur non has tantum magnificentius exornatas pugnant, ut illud η, iactatam vim suam obtineat. At ηβη vocat, οἶνον, quod de aede, non de περιβόλοις intelligendum videtur. Immo nihil impedit, e consuetudine sacrarum literarum. Cum Christus numeralios et victimarum venditores eiceret templo, ab iis, querebatur, οἶνον προσευχῆς conuersum in speluncam latronum. At isti homines deuersabantur in porticibus, quae tamen, quia feruire precibus, quas pro se quisque faceret, et similibus rebus, ad sacra pertinentibus, debebant, ac solebant, recte οἶνος προσευχῆς vocantur, et vel maxime intelliguntur.

His breuiter disputatis, arbitror planum factum, quod proposuimus, nihil esse inter Iosephum et Aggaeum dissensionis: et Christum tamen in altero templo docuisse, etsi ab Herode totum nouum factum sit. Haec scripsi subito, inter multas occupationes, die XVII. Aprilis.

L I P S I A E,

LITTERIS LANGENHEMIIS.

M D C C L I I.

Fc 1285

Vol 18

ULB Halle 3
004 966 066

Sb.

nr.

PROLVSIO
DE
TEMPLO HERODIS M
AD AGGAEI II. IO. ET IOSEPH. A. I. XV. EXTR.
QVA
AD
DECLAMATIVNCVLAS V
IN
SCHOLA THOMANA
A. D. XXI. APRILIS H. IX.
AVDIENDAS
PATRONOS ET FAVTORES
INVITAT
RECTOR
IO. AVG. ERNESTI